

Nacsinák Gergely András

SZÉLSZÖRNYKERINGŐ

2023-06-08 | NOVELLA

Kora hajnalban érkezett, és azóta úgy jár-kelel a városban nyugtalanul, mint aki keres valamit – az északi szél. Beleskel a kéménylukakba, megzörgeti a szélkakasok fémtaraját, cibálja a kóbor ebek kajla fülét. Tarka levélbuckákat halmoz a kapuk elé. A távíró-drótok között nyugtalan dallamot fütyörész. Talán elhagyott valamit, amikor legutóbb erre járt, még ifjonc déli szél korában, és most az után kajtat: máskülönben miért fésülné végig ugyanazokat az utcákat, tereket, egyre ingerültebben, egyre hevesebb nekiiramodásokkal? Korán van még: a város lakóinak többsége behúzott függönyök, beriglizett zsalugáterek mögött hallgatja félálomban, mint berzenkedik, huhog, nyögdécsel odakint északi szél. Nekiveselkedik az ajtóknak, hátha nyitva találja valamelyiket; nyikorgatja-nyekereggeti a cégéereket. Akik már ébrednek, a fejüket csóválják és azon töprengenek, hová is teheték el a sálat még tavasszal, melyik fiókba vagy sublótba süllyesztették, mintha soha többé nem jönne november. Való igaz: március magas egeiből nézvést csak múltó lidércnyomás az ősz végi cüg és latyak.

kiküzdött harmónia

Egyvalaki akad csupán, aki ilyenkor nem húzza-halasztja az utcára lépést: az Anemonárium tulajdonosnője. Nemhogy nem halasztja – már iparkodik is kifelé. Amint félálomban megneszeli a hívatlan vendég érkezését, rögvest szedelődzködik, hogy mihamarabb találkozzanak. Amíg mások illatos teagőzben párolják elő aznapi gondolataikat vagy lefőzik a kotyogósban az elmúlt éjszaka vállalhatatlan álmait, ő már odakint jár. Bő szoknyáját, könnyű sálját megcibálja a rakoncátlan északi, lódenkabátjába csimpaszkodik, szeméből könnyeket présel, néha még a lélegzete is elfúl, de nem bánja. Siet, hogy minél hamarabb kicsiny üzletéhez, az Anemonáriumhoz érjen. Derékből nekifeszül a szélnek, s ha amaz egy váratlan csellet kikapja kezéből a zsebkendőt és messzire röpíti, hangosan felkacag. Ujjával játékosan megfenyegeti a szelet: te, huzat! – mondja neki rosszállóan, de azért kedvesen. Az persze rá se hederít: bukfenchezik tovább. Végtére elér az üzletéig: két helyiségből álló bolt egy saroképületben, emerről is van bejárata, meg amarról is. Egy zöldségáruda üzemelt itt annak idején, amelynek bajszos-borostás tulajdonosa kofához képest szokatlanul szenzitív alkat volt: festőművészeknek készült, de valami nem klappolhatott, mert zöldséges lett. A művészet iránti fogékonyságát mégsem tudta levetkőzni, s ezért több figyelmet szentelt portékája színharmóniáinak, mint esetleges vevőinek. Vitán fölül mesteri kompozíciókat alkotott: meghökkentő, ihletett, szürreális pultokat. Mind a zöldségek fajtáira, mind az áraikra fittyet hányva nap mint nap új kreációkkal lepte meg az arra járókat, és egy-egy sikerültebb installációnál kerek-perec megtagadta, hogy akár csak egyetlen szál zeller vagy póréhagyma elmozdításával is megbolygassa a kiküzdött harmóniát. A háziasszonyok eleinte pöröltek vele, de egy idő után belátták, hogy nem érdemes olyas földhözragadt igényeket számon kérni a magasabb művészetben, mint a pucolt leveszöldség, reteklevél a nyúlnak vagy a friss édeskömény: csendesen átszoktak a póriasabb konkurenciához. Ellenben felfedezték maguknak a helyet a műkedvelő plein-air festők, tavasztól ősziig ott lebzseltek állványaikkal, kisszékeikkel, palettáikkal, naphosszat akvarelleztek, satíroztak, pepecseltek: másolták a ládák és rekeszek tartalmának pointilista kavalkádját. Néhányan közülük befutottak és jó áron adták el képeiket a fővárosi szalonoknak. Amikor aztán a zöldséges egy galéria kirakatában látta viszont egyik – szó szerint – sokáig érlelt kompozícióját a más neve

alatt, s hozzá felháborítóan tetemes összegért, összeomlott, és intézetbe kellett zárni. A bolt hónapokig üresen állt, elfonnyadtak a karalábék, megfoltosodtak az almák és összetöppedtek a retkek, a maradékot meg leleményes éhenkórászok hordták szét az éj leple alatt – aztán egyszer csak megnyílt helyén az Anemonárium.

Ahová tulajdonosnője éppen most érkezik meg nagy sietve, és miután kibajlódta magát az öreg lakattal, sálját-kabátját egy székes karfájára veti és sarkig tárja az üzlet mindkét ajtaját. Az északi se rest, tüstént benyomakszik, emitt be, amott ki, mintha fogócskázna önmagával, és közben komisz süvölvényként felforgat, széthajgál mindent: papírokat hessint szerteszt, képeslapok kelnek szárnyra, újságok verdesnek, mint röpképtelen madarak, a négykaros csillár keringőzni kezd. És a tulajdonosnő csak áll ennek a felfordulásnak a közepén, kitért karral, összekócolt hajjal, mely fátyolként takarja most az arcát – és mosolyog, miközben halkan így szól: Isten hozott.

Még mielőtt elhamarkodott véleményt alkotnánk: nem, az Anemonárium tulajdonosa nem bolond. Csak éppen más szemszögből közelít a dolgokhoz, mint mi, többiek. A *széltoló* vagy a *széllébélelt*-kifejezések mindenestre kimondottan pozitív csengésűek

a számára. Ha elmekörtani eset volna, mit sem tudna erről – ő azonban nagyon is tudatában van különtségének, és a jelek szerint megbékélt vele: alighanem ennek tanúja az Anemonárium.

tetemes kollekción

Amely egyszerre galéria, bolt és magángyűjtemény. Városunk polgárai éppúgy odavannak érte, mint az átutazók; ezek is, azok is be-betérnek, ügyelegnek a polcok között, néha vásárolnak is egy-két apróságot.

De sohasem azt, amit igazán szeretnek itt: az ugyanis a bolt légköre, és mint ilyen, nem eladó. Legalábbis nehéz volna összecsomagolni. Mert miből is áll ez a légkör? Csak részben az itt fellelhető holmiból. Persze azok sem utolsók: a tulajdonos tetemes kollekción halmozott föl olyan könyvekből (a legkülönfélébb nyelveken) és színes nyomatokból (az olajképektől a rézmetszetekig), amelyeknek így vagy úgy a szélhez van közük, legyenek azok fuvallatok, forgószelek, tájfunok, ciklonok, valamint ezek összes egyenes- és oldalági rokonai. Viharos ég alatt kushadó jegenyék, derűsen fodrozódó vagy pezsgő tajtékat köpő vizek, hófúvástól ostromlott kunyhók, dombháton sorjázó szélalmok, és persze hajók: dagadó, megtépázott, szélbe feszülő fehér vitorlák. Emitt egy talányos nyelvű album, szélkakasok és egyéb, tornyokra biggyesztett, forgó kreatúrák képeivel. Amott tengerészeti térképek, az uralkodó légáramlatokkal. Akvarellek az athéni Agoráról, közepén a Szelek Tornyával, melyen reliefek rajzolják ki Boreász, Zephürosz meg a többiek arcélét.

Csak hogy ez csupán a bolt atmoszférájának egyik összetevője. Mert ott van még az ősztől tavaszig egyenletesen duruzsoló kis vaskályha, a tetején telente alma süll, gesztenye pattog, hársfatea párolog; ott van továbbá két vagy három, merőben össze nem illő fotel, az egyik kacskalábú és öblös, a másik billegős, a harmadik jelentéktelen; és a másik helyiség végében van még egy ütött-kopott rekamié; mindezek keletiesen tarka szőttesekkel letakarva. És persze ott a tulajdonosnő maga is, talán a legtitokzatosabb összetevőként, kíváncsi, töprengő szemével és rakoncátlan hajfürtjeivel. Melyek alkalmasint öszülnek már, de ezt, érdekes módon, nem veszi észre soha senki.

Aki életében először lép be az Anemonáriumba, némi tanácstalan téblábolás után rendszerint megadja magát a varázsnak: a paszpartuk és salabakterek közt matatva azon tűnődik, hogy a bizonyára hibbant antikváriusnő a szél szerelmese, és megfoghatatlan kedvesét vágyik viszontlátni mindenütt. Ha vannak imádóik az egzotikus pillangóknak és megszállott rajongói a porcelán bulldogoknak, miért ne lehetne valaki a szelek menyasszonya – vonják meg a vállukat –, már csak azért is, mert ha jobban belegondol az ember, alapvetően minden kedves illékony, és minden szerelem leginkább légnemű. Ám ennek a szegény hölgynek itt, sűgnak össze, kétségkívül nehezebb dolga van, mint a lepkék vagy nippek kedvelőinek: óraszám ül egymaga roppant gyűjteményének közepén, eladhatatlan szerelmének foglyaként. Vagy iszonyút csalódott valamikor, és megfogadta, hogy körülhatárolt testtel rendelkező gavallérokkal sose kezd többé? És amíg így töprengenek és matatnak, sokszor észre sem veszik, hogy már bealkonyult, záróra közeleg. Persze senki nem is figyelmezteti erre őket, hacsak a toronyóra hét tapintatlan kondulása nem. Akkor aztán észbe kapnak, sietve vásárolnak valami csekélységet, egyrészt lelkiismeretük megnyugtatóására, másrészt emlékebe, hogy ahányszor csak akarnak, gondolatban elidőzhessenek itt. A tulajdonosnő kissé már szorong is emiatt, arra gondol, mi lesz,

ha egy nap mindnek egyszerre jut eszébe az Anemonárium: akkor alig lehet majd elférni a gondolatban itt tébláboló vásárlóktól. De szerencsére eddig még nem tapasztalt efféle tumultust.

*

Az északi szél délutánra búcsút vesz a várostól, ahogyan jött, továbbáll; a levelek elpihenhetnek végre a járdaszélen, nem hajsolja őket eszement körtáncba senki. Még a nap is kileskel, megmelengetni a verebeket, mielőtt búcsúpillantást vetne rájuk a rozsdás horizontról. A verebek egészen mostanig a bokrok ágai közt gubbasztottak, várták, hogy kitombolja magát az északi. Türelmükért cserébe az Anemonárium tulajdonosnője a bolt elé szórja ebédje morzsáit. Azt gondolhatnánk, amennyire örült reggel a szél feltámadásának, most annyira szomorú. De nem. Ő nem az a fajta, aki hajlandó huzamos ideig szomorkodni. Legalábbis nem a világ dolgai miatt. Megtanulta, hogy azok jönnek-mennek, és végül a szomorúság sem időzik sokkal tovább egy helyen, mint a szél. Különben is, a szívéhez közelebb áll a csendes mélabú, ami megértőbb és tapintatosabb, mint a szomorúság. Cipője orra előtt nekibátorodott verebek csipegetnek, barna meg szürke sapkás mezei és háziverebek vegyesen: örülnek, hogy nem kell tovább tollgombóccá fúvódva kuksolniuk, mert ők viszont utálják a szelet. Örömük legalább akkora, mint a kutyáké, azok odakint, a külvárosban mostanság óvakodnak elő az ólaikból, nyújtóznak egyet az egésznapos semmittevés után, és farkukat csóválják a megszelídült égnek.

a gyászfestő

bolt felé tart.

Az Anemonárium tulajdonosnője már éppen megfordulna, hogy magára kanyarítsa kabátját és sáljába burkolózzék, amikor a sarkon pengevékony alak tűnik fel, esernyővel a karján: a gyászfestő. Célirányos lépteiből ítélve egyenesen a

*

Egyetlenegy vevő van, aki képes kihozni sodrából az Anemonárium tulajdonosát – ilyenkor ő maga is úgy viharzik, olyan hosszúakat fúj, mint késő tavasszal a délkeleti. Pedig hűséges vevője az illető, talán a leghűségesebb, rendszeres időközönként vásárolt ezt-azt a boltban, és a maga suta módján még bókol is az eladónak – hanem a kisasszony ezt az embert pökhendisége, magabízása és főleg szemtelen kitartása miatt csakugyan nem szenvedheti. Pedig alapjában véve jóra való fickó – gondolja két sóhaj között –, hanem azért mégis megkönnyebbül, amikor kifordul a boltból. Foglalkozására nézve festőművész az illető: egyike azoknak, akiknek karrierjét a zöldes pultja elé fölállított festőállvány alapozta meg. Mire a zöldségáruda kifutott, ő már befutott, így nem volt nehéz átnyergelnie a hangulatos kinti csendéletekről a melankolikusabb benti csendéletekre: bizonyos emberek, ki tudja, mi okból, mindig szívesen látnak ilyesmit az ebédlőjük falán. Elképzelhető, hogy a tekintélyt parancsoló tökök és roskadó szőlőfürtök látványától úgy érzik, a tekintély és a bőség valami mágikus módon rájuk is átháramlik. Másik lehetőség – és az Anemonárium tulajdonosa inkább efelé hajlik –, hogy inkább a műértés látszatát élvezik ezekben a festményekben, valamint az árat, amelyet ezért a látszatért hajlandók megadni (ezen keresztül pedig valójában saját, pénzben megtestesült lehetőségeiket). A festő figyelemreméltó egzisztenciát teremtett e kettős látszatból, a kép és a műértelem illúzióiból: ha másnál nem is, az úritök és szőlő mágiája nála magánál hatékonyan működött. Hogy valami még sincs egészen rendjén, arról képeinek egyre komorodó tónusa árulkodott csak: pályáíve a tavaszi napfényben fürdő parajoktól a borongós batátáig ívelt, ami, ismerjük be, nem sok jóval kecsegtet a jövőre nézvést. Mégsem ezért ragadt rajta a „gyászfestő”-elnevezés, hanem mert kissé mindig úgy öltözködik, feltűnésmentesen feltűnően, mint egy fess temetkezési vállalkozó.

A gyászfestő szokása ebéd után vagy késő délutánonként, zárás előtt fél óracsával megjelenni a boltban, amikor napi ecsetvonás-penzumát már letudta: kalapját a fogásra helyezi, hosszú esernyőjét – akár esőre áll, akár nem – fontoskodva az esernyőtartóba illeszti. A tulajdonosnő szerint elviselhetetlen ez a modorosság. Előfordult, hogy színtiszta komisszágból máshová helyezte át az esernyőtartót: de a festő addig jártatta szemét a boltban, míg rá nem akadt, és akkor triumfálva, még körülményesebben végezte el a rutinos mozdulatsort.

egy csendéletben élni

Legidegesítőbb szokása azonban – és ebben a tulajdonosnővel mindkét közeli barátnője egyetért, akikkel együtt szokott krémesezni a Jelatine Cukrászdában –, hogy hajlamos

kiselőadásokba bonyolódni olyan témákról, amelyekkel sejtése szerint az Anemonárium úrnőjét lenyűgözheti. Sejtése gyakorlatilag még sohasem igazolódott be. Alighanem hízelegni akar fürge szellemével, egyedi meglátásaival, széleskörű ismereteinek fitogtatásával – egyszersmind sugallva, hogy gyakoribb találkozások esetén a hölgy még bővebben tallózhatna intellektusának kincsestárában –, ez azonban, valljuk be, a kiszemelt hölgyet egészen hidegen hagyja, mármint a tallózás.

A vasalt ingnyak, valamint a mód, ahogyan sálját megköti: na, azok aztán elárulják, mennyire szabad szellem is ő, mondja barátnőinek, és orra tövében ilyenkor halvány fintor jelenik meg – nincs azokban semmi könnyedség vagy báj, vagy kedves esetlenség. Az Anemonárium tulajdonosnőjének figyelmét nem kerülik el a részletek. Sőt, a részletek bővölik el. Bűvölnék. Ámde a festőművészen, megítélése szerint, minden galádul kiszámított. Lelkének megvilágítására is úgy ügyel, mint egy halom déligyümölcsére – és ki akarna egy csendéletben élni? Barátnéi ezen a ponton már nem értenek egyet vele. Mindent összevéve tisztességes ember, hangoztatják, valamint az egyetlen, aki nevesíthető érdeklődést mutat az irányában: szerintük elnézőbbnek kellene lennie, elismerően nyilatkozni festményeiről, melyek rendszeresen feltűnnek a Monoszkóp Galéria kirakatában, de legalább néhanap visszamosolyoghatna rá – különben soha az életben nem lesz tisztességes, valódi kapcsolata, netalántán kérője, hovatovább férje. És egyikünk sem lesz fiatalabb – teszi hozzá egy sóhaj kíséretében a legfiatalabb barátnő. Ám az Anemonárium tulajdonosnője ilyenkor azzal foglalatосkodik, hogy kisvillájával, ujjaival vagy urambocsá a nyelve hegyével feltűnésmentesen begyűjtse a szája szélére ragadt krémes maradékát, az efféle megjegyzéseket pedig elereszti a füle mellett. Végül a kisvillák vidáman csilingelve landolnak a porcelántányérokon, és téma lezárva.

*

– Ha így folytatja, egyedül marad – szögezi le az első számú barátnő, miután a morzsás kistányérok és krémfoltos szalvétákat elvitte egy figyelmes felszolgáló, a szóban forgó személy pedig összecihelődött és visszatért kedves Anemonáriumának polcai közé.

– Makacs, mint egy öszvér – von vállat a második számú, kicsit teltebb, kicsit idősebb, kicsit kiábrándultabb. – Nincs mit csinálni vele.

– Elpazarolja legszebb éveit.

– Azokat már elpazarolta. A továbbiakban a maradékból gazdálkodik. Világéletében ilyen volt. Van a fejében némi zavar az életet illetően. De többek közt ezért is kedveljük.

– Biztosan vár valakire. De vajon kire? – sóhajt az ábrándosabb. – És nem hervad-e el ebben a nagy-nagy várakozásban?

A pénztárgépnél ülő éltesebb nőszemély ezen a ponton érezte úgy, hogy megszólított. Biztosan azért, mert az utóbbi időben a hervadás jeleit intenzívebben észlelte magán.

– Magácskák csak szeretnének úgy élni, ahogyan ő hervad. Mégis inkább úgy látom, hogy ő ebben a várakozásban csak mindennap jobban kivirul.

A barátnők megütődve néztek előbb össze, aztán a kasszírőre, és nem szóltak semmit. A következő héttől a krémesezés azonban valamiért a tér túlfelére, a Bonbonbüfé sarokasztalához helyeződött át.

*

A gyászfestő egyik kedvenc eszmefuttatása, amelyhez különböző kerülőutakon rendre visszatér, a művészet és az időjárás vélt vagy valós összefüggéseit boncolgatja. Nyilván így remél rámutatni kettejük szenvedélyének rokon vonásaira, életük lehetséges közös metszetére. Letelepszik a Jelentéktelen Fotelbe, mint aki épp csak egy percre szeretné kinyújtóztatni az egész napos megfeszített munkától elgémberedett lábát, és rákezd. A tulajdonosnőn kisvártatva megmagyarázhatatlan viselkedés lesz úrrá, portalanítani kezd, vagy halaszthatatlan pakolnivalója támad, úgy hallgatja, egyre határozottabb és lendületesebb mozdulatokkal kísérvé a kiselőadást. Csapkodni nem csapkod, azért azt nem.

– Induljunk ki abból – így a festőművész –, hogy a világon mindenről lehet portrét rajzolni: nemcsak emberekről, de hegyekről, felhőkről, állatokról, még növényekről is. Dürer egyszer egy fűcsomóról csinált portrét. Amit tájképnek hívunk, nem más, mint a föld arcképe: ifjan, deres öregkorban, valamely joviális vagy morózus pillanatában. De például a szélről – arról nem lehet portrét készíteni! Legalábbis festéssel, grafittal biztosan nem. Pedig a szélnek is van jelleme ugyebár, egyénisége, hangulata: jól tudták ezt egykor a tengerészek, akik még névvel, sőt, személynevekkel illették őket. Tudták, hogy vannak barátságos és ellenszenves szelek, alattomos légörvények és játékos szellők. Némelyikkel meg lehet alkudni, másokkal nem. Emez áldást hoz, amaz rontást görget maga előtt, sáskát, jégverést, miazmákat. Továbbmegyek: vannak hím- és nőnemű szelek! Aztán metafizikai légmozgások is: mennyei fuvalmak és alvilági léghuzatok. Kiszámíthatatlan népség, és ebben is hasonlítanak némiképp a nagy alkotókra: ott szenderegnek hét- vagy hószámra a föld peremén, aztán megébrednek, és fújni kezdenek az ég négy sarka felől, az ember csak kapkod az esernyője, táskája, felöltője, papírjai után. De miképpen lehetne megragadni ezt a sokféleséget? Ez itt a kérdés, ugyebár. Tanulmányoztam a tibeti művészetet: a boncok színes homokból készítenek úgynevezett mandalákat. Bonyolult, mitologikus ábrák ezek, geometrikus mágia, mágikus geometria. Mindenesetre amikor elkészülnek, vagy ők maguk teszik

tönkre a nagy múgonddal kivitelezett ábrát, vagy pedig kirakják a tibeti fennsíkon szünet nélkül garázdálkodó szelek kénye-kedvének! Ez már közelít ahhoz, amiről a szelek művészetének valóban szólania kellene, nemde...?

– Igazán kár – gondolja mindeközben az Anemonárium gazdasszonya. – Pedig máskülönben egészen kellemes ember volna.

Iovagiasnak vélt meghajlás

A kiselőadás után csönd telepszik az Anemonáriumra, legfeljebb a piros zománcos teáskannában duruzsol a víz. A festőművész látszólag mereng: de csak látszólag, mert aztán váratlanul megkérdezi, volna-e a tulajdonosnőnek zárás után egy szabad órácskája a sarki kisvendéglőben kellemes vacsorát elköltendő. A tulajdonosnő kedvesnek szánt mosoly kíséretében szabadkozik: halaszthatatlan teendők várják otthon, talán máskor. Akkor a gyászfestő összeszedelőzködik, megköti nyaksálját, és régimódi, lovagiasnak vélt meghajlás kíséretében távozik. Az Anemonárium gazdasszonya leteszi végre mindazt, amivel addig matatott alibiből, kiáll a bolt elé, hátát az ajtófélfának veti, kifújja magát és nem mozdul: az alkonyat szemébe néz, hagyja, hogy a hideg levegő áthűtse, a nyakszirtjét cirógassa, babráljon rakoncátlan hajfürtjeivel. Szeme félig lehunyva. Gondolatban egészen máshol időzik.

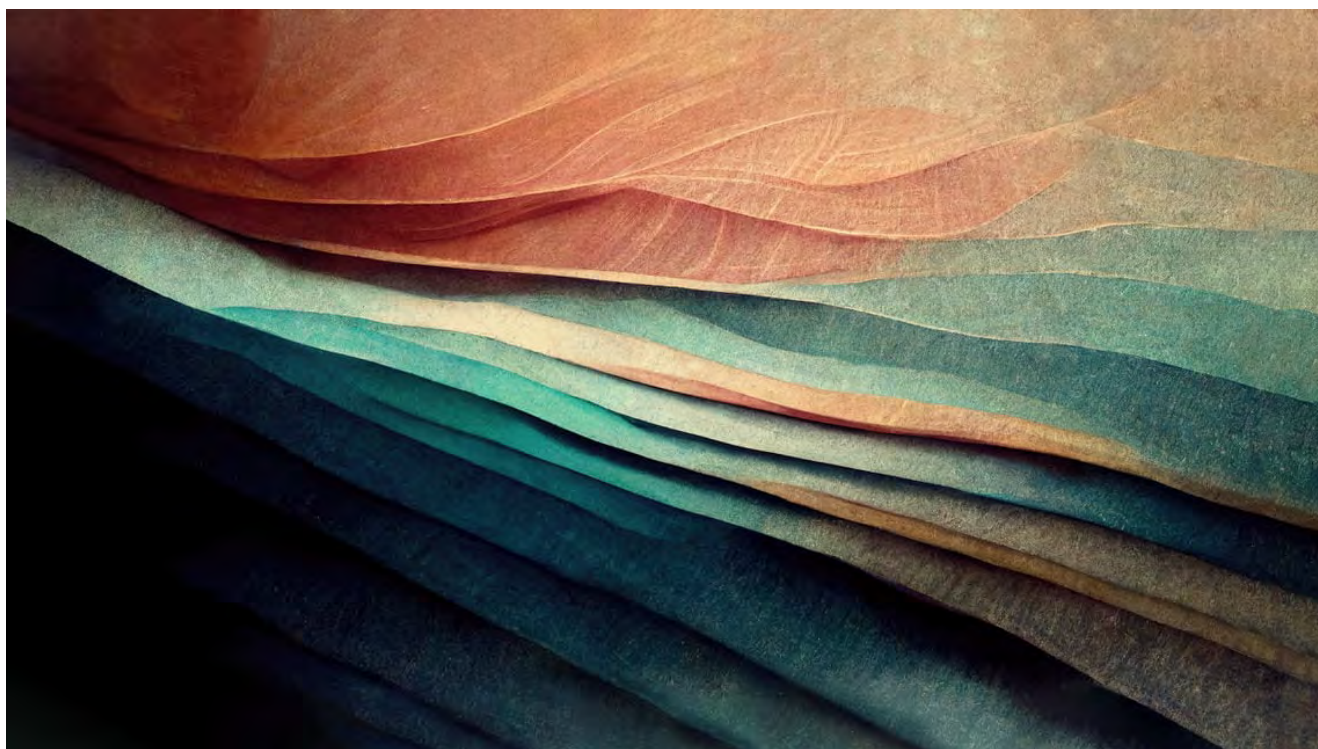
*

– ahogy félig hunyt szemmel motozását, jövés-menését hallgatom, felidéződnek hajdani viharok, szellők, szélörvények, amelyekkel volt szerencsém ismeretséget kötni. Voltak köztük már-már zenei tehetséggel vagy dramaturgiai érzékkel megáldott légmozgások, mérhetetlenül közönséges, civakodó szelek és egészen bohém, talányos jelenségek is. Az emberek általában rommezők és naplementék miatt zarándokolnak délre: én a tengerhez is azért utaztam, hogy megismerkedjem Zephürosszal, Nótossal és mind a többiekkel, akiket addig csak névről ismertem. Kislánykoromban, talán öt-hatévesen nekem ajándékozott valaki egy gyönyörű szélrózsát; nyakba akasztható, ezüsttel futtatott rézmedalions, arról tanulgattam egymásután a neveket. Vagy még korábban kezdődött? Emlékszem, a nyikorgós

babakocsiban fekszem hanyatt, alighanem az udvaron álló diófa alá toltak egy nyári délutánon, hogy a friss levegőn aludjak, de én nem aludtam, hanem néztem, hogyan bújócskázik a fa levelei közt a napsugár. Sokáig nem jött felém senki, és a fény némajátéka a lombokon egyre nyugtalanítóbb lett; sírva fakadtam, de nem jött ki senki a házból; még hangosabban bőgtem, és akkor váratlanul megindult valami szelíd, langyos nyári szél, mintha egyenesen miattam jött volna; végigsimított az arcomon, most is érzem, valahányszor behunyom a szememet, és én elhallgattam –

*

Az állóvizet az új postásfiú megjelenése kavarta föl. Pünkösöd után állt munkába: ezüstszínű biciklin járt, ha sok volt a kézbesíteni való, mögé akasztott egy rozoga kézikocsit. Derűs, kissé tejfelesképű fickó volt, és nem beszélt: soha, egyetlenegy szót, egy árva mukkot sem, mindenki azt hitte róla, néma, míg egyszer nem hallották énekelni; tisztán csengőnek éppen nem mondható, de erőteljes hangja volt, ám ez egyetlenegyszer fordult elő, és soha többé; beszélni továbbra sem beszélt senkihez. Ki tudja, honnan szalajtották; a postamester csak annyit mondott, hogy szükség volt valakire, mert Posterestante bácsi alaposan benne járt már a korban, inkább a hatodik ikszet taposta, mint az ötödiket, és városunk jóérezésű polgárai nem azon aggódtak elsősorban, hogy megkapják-e a küldeményeket, hanem hogy az öreg zúzódások nélkül túléli-e az aznapi kört. Kissé már vaksi is volt, és nem látta jól sem a címzést, sem a kátyúkat. A kérdésre, hogy az új fiú kiféle-miféle, a postamester csak vállat vont, és hol azt mondta, hogy távoli unokaöccse, hol, hogy egy hajdani szerelmének a gyereke, hol barátja menyasszonyának féltestvére. A levelek és csomagok mindenesetre megérkeztek, és ez mindenkit megnyugtatott: kacskaringós füttyfutam adta tudtul a posta érkezését annak, aki esetleg nem hallotta a drótszámár nyekergését-csörömpölését a macskaköveken. Muzikálisabb címzettek hamar megtudták különböztetni a levél, a csomag és a számla vagy hivatalos irat jöttét jelző dallamot – ez utóbbiak tónusa mindig egy fokkal kevésbé lelkesre sikeredett a többinél.

Az Anemonárium tulajdonosnője a legelső pillanattól leplezetlen szimpátiával viseltetett a suhanc iránt: barátnéi eleinte azt hitték, mindössze a megkönnyebbülés miatt, hogy ezentúl a távoli városokból, neadjisten a tengerentúlról érkező könyvei, nyomatai és egyebei kiszámíthatóbban érkeznek meg; de hamar feltűnt nekik, hogy többről lehet szó egyszerű szimpátiánál. A postásfiú soha, sehol nem állt meg és telepedett le teára, aprósüteményre, csakis az Anemonáriumnál; és mintha az ezüstsínű bicikli is gyakrabban került volna arrafelé, mint a postaforgalom indokolta. Nem szólva arról, hogy barátnőjük már a Bonbonbüfében tartott összejövelekről is el-elmaradozott. Mit eszel rajta – estek neki egy alkalommal, már a krémes érkezése előtt –, hiszen vagy öt évvel fiatalabb nálad, nincs rendes állása, se rendes kerékpárja, azon kívül néma, mint a sült hal. Vagy az az ambíciód, hogy szóra bírd? Szép kis életprogram!

Az Anemonárium tulajdonosnője azonban szemlátomást nem vette zokon a szurkapiszkát, elmosolyodott, megvonta a vállát (akárcsak a postamester), és közölte, alighanem azt találja oly végtelenül szimpatikusnak a fiúban, hogy ugyanaz a munkaköre, mint a szélé: leveleket hord. A barátnők még napokkal később is találgatták, hogy ezt komolyan gondolta-e, vagy irónia volt.

mézzé sűrűsödik a csönd

Idővel rendszeressé vált, hogy az új postás és a hölgy együtt teázzanak záróra tájt; ezzel párhuzamosan valami okból a gyászfestő kínos vizitjei is megritkultak. Letelepdedtek a bolt előtti lépcsőre, kezükben egy-egy mázas csuporban gőzölgő bodzavirág-tea; az arra járók csak azt látták, hogy üldögélnek, szemközt az alkonyattal, az alkonyat színeivel a hajukban; nőttön-nő körülöttük az este, és az estében mézzé sűrűsödik a csönd. Aztán, éppen mire kihűlne a tea, felszürcsölik a csupor aljáról a maradékot, és búcsút intenek egymásnak, semmiképp sem törve meg az alkonyat csendjét. A tulajdonosnő ezután beviszi a csupokat a boltba, de nem mossa el, hadd maradjanak bodzaillatúnak másnap reggelig.

*

A gyászfestő leteszi az ecsetet, hátralép az állványtól, és a vásznat nézi. Rajta nem gyümölcsshalom, nem osztriga-tál, nem is a méltán népszerű fácános-szalonkás kompozíció, hanem eladhatatlan és gondosan titkolt képeinek egyike, amelyek az Anemonárium hölgyét ábrázolják, boltja kirakatánál állva, háttal a nézőnek. Már több tucat változatban festette meg, különböző napszakokban, más és más fények alatt. De van, ami nem változik: a kopott fotelek, a képeslapok és könyvgerincek mind aprólékosan kidolgozva, némelyik hajózási lexikonnak közelebb hajolva még a címét is le lehetne olvasni – csak a nőalak kicsit elmosódottabb, határozatlanabb körvonalú a többinél, háta ívéről, válla tartásáról, és mindenekelőtt hajzuhatagáról azonban rögtön fölismerhető. Alakja hieroglifiként vonzza a tekintetet: a festő bizonyára azt mondaná, hogy az enyhén „s”-alakban hajló derék miatt, hiszen William Hogarth már a 17. században minden kétséget kizáróan kimutatta *The Analysis of Beauty* című munkájában, hogy ez a vonalvezetés a „szépség és báj vonala”, *the line of beauty and grace*, lehet kellemnek is fordítani, mindenesetre a sok egyenes között ez az enyhén ívelt hát és derék, melyet a tulajdonosnő, ha elgémberedik, macskamódra szokott kinyújtóztatni az ablaknál állva, szóval, hogy ez az ecsetvonás a kép kulcsa, az egyetlen rendetlenség az amúgy rendezett és arányosan komponált képen. Pedig – mint arra a Monoszkóp Galéria posztumusz életműtárlatán a kiállítás kurátora felhívta a figyelmet – a művész ebben alighanem tévúton járt, mert nézzük meg,

kérem, a festmény kulcsa inkább a színhasználat, a kolorit csak itt, az emberi alaknál vált át pasztellből tiszta színekké, szűretlen ragyogássá, az életművön belül ez fölöttébb ritka, meglehetősen szokatlan jelenség, ésatöbbi, ésatöbbi.

A festő tehát, letéve az ecsetet, egy lépést hátrált a képtől, és most a fejét ingatja – nem igazán tudná megmondani, miért lesz a hölgy mindig csupa színes paca, azt pedig már végképpen nem érti, hogy az utóbbi időben miért nem telik semmi öröme az imádott, realisztikus részletekben.

Ha ekkortájt egy utcai járókelő futólag bepillantott földszintes háza ablakán, gyakran láthatta őt így, az ablaknak háttal, szemben a festmény ablakával, lépésnyi távolságra a vászontól, miközben azon tűnődik, vajon miért is lettek hűtlenek hozzá a részletek.

*

Ma lágy, délnyugati szél lesz, adja hírül az Anemonárium tulajdonosnője reggel a verebeknek, amikor kitámasztja a kirakat öreg spalettáit. Aggodalomra semmi ok, mifelénk az ilyesmi rendszerint nem hoz zivatart. Bezzeg, ha Spanyolországban volnánk, méház, és lopva beleszimatol a tegnap otthagytott csuprokba, őriznek-e még valamit a bodza mézes illatából, akkor ezt a szelet abregónak neveznénk, és joggal tartanátok tőle.

amíg eljössz

– a rómaiak *Libonotosnak* mondták, vagy egyszerűen csak *Lipsnek*, esetleg *Africusnak*, az én szélrózsámra úgy emlékszem, az volt felírva: *Libophoinix*, szélfútta, filigrán

betűkkel, nekem mégsem ő volt a kedvencem, hanem mindig az *Apéliótés*, a „naptól érkező”, a felhőket égre bodrozó, pásztor mód terelő délkeleti. Aznap is ő járt a dombok közt, amikor a szélrózsámnak nyoma veszett. Akkor már nagylány voltam, tizenhat éves, és egy fiú várt rám a temető feletti nyárfaligetben, kócos üstökű, füstszemű, maga a megtestesült diákszerelem. Addig-addig tollázkodtam, amíg eljárt az idő, én pedig lélekszakadva futottam át a városon, fel a dombra, keresztül az Elfeledett Eszmék Temetőjén; a nyárfaliget párducpettyes pázsitján ott várt, akihez siettem, szedelőzködött, azt hitte, el sem jövök aznap délután. Mindennap vártam volna rád, amíg eljössz, mondta. Csak alkonyattájt, búcsúzásakor eszméltem fel, hogy a lánc, amelyen a medál függött, elszakadt, és hiába kerestük mindenfelé a nyirkos, hersegő fűben, sehol sem találtuk. Talán nem is ott veszett el, talán még futás közben oldódott le a nyakamról, lent az utcákon, a domboldalon, a temető kertben – voltaképp bárhol lehetett. Aznap éjjel messze elkerült az álom; napokon, heteken át kerestem mindenütt, mániákusan járva be újra és újra ama délután útvonalát. A füstszemű is hiába próbált segíteni: pedig próbált szegény, falragaszokat gyártott, de sehol semmi, lehet, hogy voltaképp így kezdődött –

*

Az Anemonárium tulajdonosnője ezúttal tévedett, mert a lágy, délnyugati szél estefelé északnyugatira fordult – *Argestés*, mormogta a fejét csóválva a szelek úrnője –, ráadásul meglehetősen nekivadult, nem is lehetett kiülni a bolt elé, az alkonyat küszöbére. Igaz, kivételesen a postásfiú sem mutatkozott, füttyszavának foszlányait sem hordta szét a szél, sok dolga akadhatott aznap. Nem értem, dűnnyögi a szelek menyasszonya, míg egyenként beriglizi a kopott-zöld spalettákat, és ez nem elsősorban a postásfiú távolmaradására vonatkozik, hanem a szélre; és csakugyan különös, mert ebben az évszakban, ebben az órában az *Argestés* nem szokott mutatkozni mifelénk, főleg nem így, váratlanul. Kilép aztán a bolt elé, és nyugtalanul

szemléli, ahogy egy-egy elhagyott cetli, cigarettapapír táncra kél a szalmaszínre sápadt akáclevelekkel. Korai még, hogy ősz legyen, de a szél úgy viselkedik, mintha az volna. A verebek is szemrehányóan pislognak le rá az ágak közül.

*

A Szél-melynek-nem-szabadna-fújnia nemhogy meggondolta magát, de még szilajabb lett napszállta után. Városunk lakói, akik hétfvégre-hétköznapra fittyet hányva elszánták magukat, hogy e késő nyári estéket most már csak azért is a szabadban töltik, a bíbor napkorongot kizárólag rizlingsárgában oldva, szódát gyöngyöző poharakon át szemlélve, bosszúsan hurcolkodtak be a hársfák alól az árkádok alá, és a hirtelen összébb szorultak utálatával méregették egymást. A gyászfestő, miközben a fregoliról és környékéről sebtiben összekapkodta ingjeit és alsóneműit, arra lett figyelmes, hogy a házból éktelen ricsaj hallik: mire besietett, szobáját – mely háló- és dolgozószoba volt egyidejűleg – mintha betörő dúlta volna szét. Festőállványa felborítva, katonás rendben tartott borz- és mókusszőr ecsetjei szanaszét, a tegnapi újság lapjai terítik be a szobát. Első rémületében csakugyan azt hitte, besurranó tolvaj járt ott, és rögtön a ruhásszekrényhez szaladt, ahol az eladhatatlan vásznakat tartotta, de a nyitott ablakban verdeső, megbokrosodott függöny láttán lehiggadt. Becsukta az ablaktáblákat, és töltött magának egy szíverősítőt az ijedtségre. Kisvártatva még egyet, talán vacsora gyanánt. A harmadikat már azért töltötte ki, mert biztos, ami biztos, kiszedte a szekrényből a képeket ellenőrizni, megvan-e mind. S ha már ellenőrizte, egyenként meg is nézte azokat. Az Anemonárium egy tél végi estén. Kora tavaszi délutánon. Ebédidőben, amikor morzsákat remélve verebek sereglenek a kint álló fiatal juharfára (szürke és barna pettyek a kép háttérében). És a szépség és báj kecses vonala, mindig ugyanazzal a reménytelen lendülettel megfestve, mindennemű precizitás híján.

E vonal megfestése a festő életének legboldogabb pillanatai közé tartozott.

*

A negyedik poharat már ennek a vonalnak a tiszteletére – és természetesen Hogarth mester örök emlékére – ürítette, azután nyugovóra tért. Alighanem ezért tartozott azon szerencsés kevesek közé, akik nyugodtan aludták át ezt az éjszakát, felriadás és lázálmok nélkül. Sőt, alighanem ő volt az egyetlen, aki ezt a csecsemő-boldog állapotot aznap éjjel egy fotel ölében valósította meg, az Argestés tombolásáról mit sem sejtve. Reggel kipihenten ébredt, csak a nyaka gémberegett el kissé, de elégedetten öltötte magára tökéletesen megszáradt fehérneműit, kötött az immár megjuhászodott időjáráshoz illő, könnyű sálat, és indult el esernyővel a karján, beszerzendő valamelyes reggelit. A hírlapárusnál értesült róla, hogy az aznapi újság majd csak dél körül lesz a pulton, mert a nyomda dolgozói a káresemények bejelentésével voltak elfoglalva – mint oly sokan aznap reggel, elszabadult cserepekkel és tetőt átszakító ágakkal boldogítva a tűzoltóságot és a hivatalokat – és a füttyöskedvű postásfiú sem jelent meg virradatkor a postamesternél, nyilván hasonló okokból. A gyászfestő úgy érezte, jobban nem is indulhatna a nap. Sóskiflivéget rágcsálva vette útját az Anemonárium felé megnézni, annak épületében nem esett-e kár.

*

Hogy az Anemonáriumnak miképp veszett nyoma egyetlen éjszaka alatt, arra számos teória született, amelyekben mindössze az volt a közös, hogy egyik sem volt különösebben meggyőző. A gyászfestő kissé zavart, hebegő és meglehetősen rekurzív elbeszéléséből – a rendőrségen ő tette az első bejelentést – annyit lehetett kihámozni, hogy reggel hétkor az épület már nem igazán volt a helyén. Leginkább semmi sem volt a helyén, leszámítva egy leszakadt spalettát, meg némi sitt- és téglatörmeléket. Gyűrött képeslapok heverték elszórva a környező utcákban, erkélyeken. Mintha egy hatalmas mancs egyszerűen kimarta volna a helyéről – de a festőnek ezt a megfogalmazását hivatalos jegyzőkönyvbe nem, csak a másnapi képes riportba merték beleírni. Amely természetesen címlapra került, egy csapásra növelve a festő árszióját a műértők körén is messze túl. Persze csak azután, hogy a hírlapok kiszállítását sikerült megoldani: a tejfelesképű postáslegény ugyanis sem aznap, sem másnap nem került elő. A városiak egészen addig köszöriülték rajta a nyelvüket, amíg a süket erdész rá nem talált holtan, az Ezmék Temetője fölötti dombon, egy öreg nyárfa törzse alatt, amelyet nyilván a szélvihar csavart ki a földből. Postásegyszerű volt rajta, biciklije a temetőkapunál hevert, és markából alig tudták kifejteni a benne szorongatott tárgyat, egy apró medalliont, amelyet egy pompás szélrózsa-véset díszített.

*

*Ha lomb lehetnék s vinnél, bús avart,
vagy felhő, szárnyaid közt lengeni,
vagy hullám, mely, bár zúgasd és kavard,
szabad, majdnem miként Te...*

A fenti sorok jelentik az egyetlen, oda nem illő dolgot a zöldség- és gyümölcskereskedésben, de ezt csakis az veheti észre, aki belép a bolthelyiségbe. Márpedig az üzlet tulajdonosa nemigen szenvedheti a kotnyeleseket. Magának való, zárkózott embernek ismerik, aki mindig kifogástalanul kikeményített ingben pakolgatja az áruját, de a vevőkkel többnyire azért az inas foglalkozik, míg a tulajdonos a hátsó helyiségben szöszmötöl. Csak kevesen emlékeznek már arra a rövid időszakra – és a város életidejével mérve egypár év leforgása mindenképpen

rövid, átmeneti időszaknak számít –, amikor ebben az épületben, pontosabban annak elődjében (mert egy vihar után az egészet úgyszólván az alapoktól kellett visszaépíteni) nem zöldségkereskedés üzemelt. A vevők kedvelik a zöldségboltot, az inas szemfüles és készséges, az áru mindig friss, és olyan szín pompás, hogy örömránézni – a többi boltban, de még a hetipiacon is valahogy sápadtnak és fonnyadtnak tűnik ehhez képest minden. Arra is kevesen emlékeznek, hogy a zöldséges valaha festészettel foglalkozott, még hozzá közepesen figyelemreméltó karriert hagyott ott az üzlet kedvéért. Ő maga sem emlékezteti vevőit erre – inkább csak akkor kerül elő a hátsó traktusból, amikor záróra közeleg, és a ládákat kell behordani. Amikor ezzel elkészülnek, az inas megkapja az aznapi bért és hazakerekezik kopott, ezüstsínű biciklijén; a zöldséges bolt tulajdonosa pedig leül a bolt lépcsőjére, és pipára gyújt; nézi az alkony összevissza színeit az égen, mérsékelten bozontos szakállában esti szellő babrál, verebek ugrándoznak a lába körül, és az emberek, akik látják, azt mondják, bizonyára vár valakire.

De vajon kire?

kép | adobe.com